

JEDLIK ÁNYOS (1800–1895) 1848 MÁRCIUSÁBAN

ZELOVICH KORNÉL KÉZIRATMÁSOLATA ALAPJÁN¹

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai,
Király Árpád vezetésével**

Martzius 13-án. Utasítást kapott a bölcsészeti kar Dékánja mind a kar Igazgatójától, mind az egyetemi Tanács Rectorától, miszerint intené az ő felvigyázására bízott ifjúságot, hogy azon politikai mozgalmakban, mellyek Lajos Fülöp francia király megbuktának következtében Pesten, mint Magyarország szívében keletkeztek, részt venni óvakodnék.

Martzius 14-én. Ezen megbízásnak az 1. és 2. évi bölcsészeti tanodában kellő óvatossággal az illető Dékán, a' mérnöki tanodában pedig a' Dékán meg nem jelenhetése miatt az előadó tanár úr által elég tétetett.

Martzius 15-én. E nap folytában azonban a mozgalmak annyira kifejlődtek, hogy a' kávéházokban összecsoportosult és Petőfi költő vezérlete alatt álló sokaság martzius 15-én ½ tíz órakor a mérnöki és orvosi ifjúságot az előadások alatt megrohanván, azt magáhozi csatlakozásra buzdította. Ezekkel egyesülve, 10 órakor épen az egyetemi nagyobb épülethez értek, hol az előadásokból szétbocsátott bölcsészetiiek borzasztó láрма között egyesülvén, az egyetemi épület előtt megállapodott, és minekután Petőfi által ezen alkalomra költött nemzeti dal, és nagyobb részint már Kossuth Lajos mint országgyűlési követ által is indítványozott 12 pont egekig ható éljenzések között felolvastatott volna, az egész tömeg Landerer könyvnyomdájába vonult, hol az említett pontok és dálnak minden censura nélküli kinyomatását kieszközlötte. Ez nap délután a bölcsészeti ifjúságnak nagyobb része az előadásokon megjelent, és magát akép viselte, mintha mi sem történt volna.

Martzius 16-án. Nagyságos egyetemi Rektor rendeletéből reggel 8 órakor összeült az egyetemi Tanács arról tanácskozandó, mi lenne ezen körülményekben teendő. Ezen alkalommal mindegyik érzé, hogy illy politikai mozgalmak között valamint az egyetemi tanárok, úgy maga az egyetemi ifjúság közönyös állapotban nem maradhat. Ennélfogva tehát igen rövid tanakodás után megegyezett a Tanács a következő pontokban:

1. Hogy a petitió gyanánt és ezen cím alatt 'Mit kíván a Magyar' minden szögleteken kiragasztott 12 pontot elfogadja.
2. Hogy az egyetemi zászlót az ifjúságnak, ha kívánná, kiadandja azon intéssel és tanácsal, miszerint annak gondját viselnék, magukat minden személy és vagyon bántástól óvnák, sőt másokat, ha illyesmire vetemedni készülnének, teljes erejükből gátolnák, de leginkább az egyetemi, és egyéb tudományos intézeteket minden erélylyel védelmeznék. Azért is ajánlatnék neki, miként a' fegyveres polgársághoz csatlakoznának.
3. Hogy az iskolajárás határozatlan időre szüntessék meg.
4. Hogy küldetnék az egyetemi Tanács tagjaiból két egyény a helytartói Tanácshoz, azt a történekről tudósítandó, és a további miheztartás iránt vagy utasítást, vagy az egyetemi Tanácsnak, teljes rendelkezési hatalmat kieszközlendő.

---

¹ Jedlik Ányos saját kezűleg írott feljegyzéseiből.

Még nem ütött 9 órát, midőn ezen pontokban az egyetemi Tanács megegyezett. Ekkor tudtára adatott az egyetemi Pedellus által, hogy az ifjúság nagy tömege a Rector lakását környezi; minden zavarok meggátlása tekintetéből megkérte a jogászi Dékán, miszerint őket az egyetemi épületbe, küldöttjeiket pedig az egyetemi Tanács eleibe vezetni szíveskednék. Mi kevés idő múlva meg is történt. Az ifjúság megjelenő küldöttjei csak azt kívánák, hogy a zászlójuk adatnék ki, mi nekik teljes készséggel meg is engedtetett azon észrevétellel, hogy lennének kevés türelemmel, míg a zászló Szilassy János hittani és Tipula Péter jogtani Dékánok által Budáról visszahozatnék. A' kinyomatott petitionális pontokra nézve az egyetemi Tanács önként nyilvánítá, hogy azokat ő is magáévá teszi, min a folyosókat töltő ifjúság öröm kiáltását hallatván, arra kérte az egyetemi Tanácsot, lenne szíves ezen nyilatkozatát az egyetemi téren, mely ezután 15-ik martiusi térnek hívandó, sereglő roppant tömegnek személyesen tudomására adni. Ezen kívánatának a Tanács engedvén, lement a várakozó ifjú sereghez, melly hallván a Tanácsnak kedvük szerinti határozatát, az általuk felemelt és vállakon tartott Rector szájából értené, öröm rivalgásokkal tölté meg a tért és a Tanács minden egyes tagját nemzeti szalagokkal és rózsa formába alakított cocárdával felékesítette. Ennek megtörténtével az egész tömeg tovább vonult, és egész a Cúria épületéig az előbb felemelt egyetemi Rectort vállain vitte. Nemsokára megérkezett az egyetemi zászló, és Rector ő nagysága által a fennebb említett két Dékán jelenlétében az egyetemi épület előtt ismét összesereglett ifjúságnak általadatott, és a kellő rend fenntartására komolyan megintetett.

Martius 17-én. Reggeli órákban Rector ő Nagyságát megkeresé az ifjúság, hogy az egyetemi reformot illető 12 pontot, melyet kérelmi úton felterjeszteni óhajtanak, ő is írná alá. Az egyetemi ifjúság az egyetemi reformra vonatkozó kívánságait nem 12, hanem a következő 9 pontba foglalta össze.²

1. A magyar egyetem emancipációja a bécsi kormány és egyetem gyámsága alól s törvény általi biztosítása.
2. Az egyetem kormányának szabadelvű elrendezése, országgyűlési képviseltetése.
3. Az egyetemi jószágok felszabadítása a kollegiális rendszer kezelése alól, s nyilvános, felelősséggel járó kezelése.
4. Tökéletes tanítási s tanulási szabadság.
5. A tanszékek ne kegyelem útján, hanem érdem és nyilvános csődület által töltsenek be.
6. Testgyakorlati intézetek felállítása.
7. A tudományban elmaradt, vagy elaggott tanárok elmozdítása, nyugdíjaztatása.
8. Évenkénti próbatételek megszüntetése s nyilvános, díj nélküli vizsgálatok behozatala.
9. A tudomány jelen igényeinek megfelelő s a nemzethez illő tantermek felállítása.

Mire ő azon feleletet adá, hogy azt ön akaratjából nem teheti, minekelőtte a' tanárokat össze nem hívja. Ennek okáért az ifjúságot ½ kettőre az egyetemi épület udvarára, a tanárokat pedig három órára összehivatá. A tanár urak olvasván az említett pontokat, látták, hogy azok nagyobb részint nem mások, mint azon sérelmek tartalmazóji, mellyekről ők a magyar közönség előtt minduntalan panaszkodni kénytelenítették, és így azokat, mint ön kebelükből származottakat nevük aláírásával magukévá tették. Ezután az udvaron tanácskozó ifjúság Szilassy János és Tipula Péter Dékán urak által a nagy terembe hivatott; de ez azóta véleményét megváltoztatván, a Tanárokkal egyesülni nem akart. Minek okáért Nagyságos Rector Szilassy Jánost, Tipula Pétert, Jedlik Ányost, Balassa Jánost, Rupp Jánost küldöttségül a végből nevezett ki, hogy az aláírt pontokat a városházánál együtt ülő választmánynak pártolás kieszközölés végett terjesztené fel. Ezek a választmány színe előtt megjelenvén,

---

² Vö. Gracza György: 1848 márc. 15. (Magyar Könyvtár 32. sz.)

lelkesedéssel fogadtattak, és rendeltetett, hogy ezen sérelmek a Bécsbe menendő küldöttséghez kinevezett tanár uraknak adatnának által, kik annak a helyén a többi pontokkal együtt felterjesztendik kellő tekintetbe vétel és orvoslás kieszközlése végett. E közben megjelent az ifjúság küldöttsége is csaknem ugyan azon pontokkal, mellyekre a már kimondott rendelet szintén alkalmazandónak jeleztetett.

Martzius 18-án. Ezen nap a nemzeti őrség seregébe iratá be magát az egyetemi ifjúság, a' többi városi lakosokkal együtt katonai fordulatokban magát gyakorolta, esküjét letette, és az összes nemzeti sereg a' városházi téren, mely szabadság tére névvel cseréltetett fel, estve felé nagyszerű katonai szertartással összejött, hol Nyáry Pál másodalispán által velős szónoklattal fogadtatván, szét bocsáttatott, részére az éjjeli őrség bizatván. – Ugyanezen nap esett köztudomásul Nádor Ő Fennségének Battyány Lajoshoz, mint a' megadatott önálló Magyar Ministerium Elnökéhez szóló levél, mellyben ő az első magyar ministerium alakítására megbizatott.

Martzius 19-én. Tudomásul tevé Ő nagysága Korizmics Antal bölcsészeti kar elnöke a' Nagyméltóságú helytartói Tanácsnak azon rendeletét, miként a' megszakadt előadások martzius hó 22-én ismét elkezdetnének és pedig minden tan egyedül magyar nyelven. Melly rendelet következtében Wolfstein József és Verney József tanár urak, mint a' magyar nyelvben kevésbé járatosak, nyugalomba tétettek. – Az itt elősorolt mozgalmi események csak azon tekintetből említettnek e helyen, a mennyiből azokkal az egyetem, egyetemi tanárok, és egyetemi ifjúság érintkezésben valának.

Martzius 21-én. Az egyetemi polgárság martzius 20-ik napján a Nagyméltóságú helytartói Tanács rendeletéből martzius 22-ére az iskolajárás folytatására kifüggesztett jelentések által utasítva lévén, azokat többszöri kifüggesztés után leszaggatta, és nyilvánítá, hogy mindaddig nem mehetnek, a reájok bizott örökös foglalkozásuk miatt iskolába, míg az újonnan kinevezendő Minister e felül nem rendelkezik, mit tulajdon jelentés által is köztudomássá tett.

Martzius 24-én. Tartatott tanácsülés, mellyben felolvastatott az egyetemi polgárság ebbeli kívánsága:

a) Hogy az egyetemi tanácsnak ezután tartandó üléseiben az egyetemi polgárság az általok kiküldendő személyben, azon tekintetnél fogva, miként ott őket érdeklő tárgyalások is elő fordulnak, részt vehessen.

b) Hogy az őket illető tárgyak, mellyek ha jónak látván, az egyetemi Rectornak volnának benyújtandók, a mennyire a körülmények engedni fogják, vagy az egyetemi tanács, vagy annak kebeléből kiküldött bizottmány által, halogatás nélkül tárgyalassanak. – Az egyetemi tanács a megváltozott körülmények tekintetéből ezen kívánatokbani beleegyezését az ifjúság részéről jelenlevő bizottságnak készséggel nyilvánítá.